

მოგა სატიკაშვილი

როგორ განვითარდეს კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვის კანონმდებლობა და პრაქტიკა

გოგა სატიკაშვილი

სამართლის მაგისტრი,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.

პოსტაქტი

კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვის საკითხი დიდი ხნის განმავლობაში მსჯელობის საგანი იყო. თავდაპირველად, ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ექსკლუზიური უფლებამოსილებით მხოლოდ ბრალდების მხარე სარგებლობდა, რაც შეჯიბრებითობისა და თანასწორობის პრინციპის დარღვევად განიხილებოდა. კანონმდებლობასთან ერთად, არაერთგვაროვანმა სასამართლო პრაქტიკამ კიდევ უფრო მეტი დაბრკოლება შეუქმნა დაცვის მხარეს, მოეპოვებინა ინფორმაცია კომპიუტერული სისტემიდან (ვიდეოთვალის ჩანაწერები, კომპიუტერსა და მობილურ მოწყობილობებში შენახული ინფორმაცია და სხვ.). აღნიშნული გამოწვევები გარკვეულწილად მოაწესრიგა საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 27 იანვრის გადაწყვეტილებამ, თუმცა კვლავ დარჩა მთელი რიგი საკანონმდებლო თუ პრაქტიკული ხარვეზები, რაც ართულებს მხარეთა საქმიანობას მტკიცებულებების მოპოვების დროს.

წარმოდგენილი სტატია არის ერთგვარი მცდელობა, განიხილოს კანონმდებლობისა და პრაქტიკის მიდგომები კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის მოპოვების თაობაზე. ამ მიზნით წარმოდგენილია როგორც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამდე არსებული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზი, ასევე საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ დამკვიდრებული განმარტებები. ამდენად, მკითხველს ექნება შესაძლებლობა, თვალი მიადევნოს იმ ტენდენციას, რომელიც ბოლო რამდენიმე წელია არსებით ცვლილებებს განიცდის და ნათლად დაინახოს საკონსტიტუციო სასამართლოს

გადაწყვეტილების როლი აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების უფლებამოსილების მქონე სუბიექტთა წრის გაფართოებასთან მიმართებით.

შესავალი

სისხლის სამართლის სამართალწარმოებაში სულ უფრო აქტუალური და მნიშვნელოვანი ხდება მტკიცებულებების მოპოვება ისეთი არსებიდან, რომელიც ელექტრონული ფორმით არსებობს. საჯარო დაწესებულებები თუ კერძო ორგანიზაციები/პირები, ფართოდ იყენებენ ციფრულ ტექნოლოგიებს, რომლებიც შემდგომში გამოძიების ინტერესის საგანი ხდება. ელექტრონული კომუნიკაცია აქტუალურია არა მხოლოდ პირადი ურთიერთობების დამყარების, არამედ საქმიანი კომუნიკაციის განხორციელების მიზნითაც. ერთი მხრივ, შესაძლებელია, კომპიუტერი იყოს დანაშაულის ჩადენის იარაღი, ხოლო, მეორე მხრივ კი, კომპიუტერული სისტემა/ელექტრონული მოწყობილობა ინახავდეს დანაშაულის ჩადენის მამხილებელ მტკიცებულებებს. უკანასკნელ შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია, მხარეებს ჰქონდეთ თანაბარი და სათანადო შესაძლებლობა მოიპოვონ და სასამართლოში მტკიცებულების სახით წარადგინონ კომპიუტერულ სისტემაში დაცული მონაცემები.

წინამდებარე სტატიის მიზანია, შეაფასოს კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვის კანონმდებლობა და პრაქტიკა, რომელიც ბოლო რამდენიმე წელია, არსებით ცვლილებებს განიცდის. ამ მიზნით, სასამართლო გადაწყვეტილებების ანალიზი წარმოდგენილი იქნება როგორც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამდე არსებული პრაქტიკის გათვალისწინებით, ისე ამ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ განვითარებული ტენდენციების სახით. მიუხედავად საერთო სასამართლოების მიერ ცალკეული დადებითი და პოზიტიური გადაწყვეტილებებისა, კვლავ პრობლემად რჩება არა მხოლოდ ამ ინფორმაციის მოპოვების არათანაბარი შესაძლებლობები, არამედ ამგვარი მტკიცებულების მოპოვებასთან დაკავშირებული სირთულეები.

1. კანონმდებლობის ანალიზი

მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და კომპიუტერული ტექნოლოგიების სისხლის სამართალწარმოებაში ფართოდ გამოყენების გამო გაჩნდა საჭიროება, კანონმდებლობით დეტალურად დარეგულირებულიყო კომპიუტერულ სისტემაში დაცულ მონაცემებთან მოპოვების წესები. ამ მიზნით 2010 წლის 30 სექტემბრიდან სისხლის სამართლის საპროცესო

კანონმდებლობაში ცალკე საგამოძიებო მოქმედების სახით გაჩნდა დოკუმენტის ან ინფორმაციის გამოთხოვა, რომელიც დაცულია კომპიუტერულ სისტემაში ან კომპიუტერულ მონაცემთა შესანახ საშუალებაში და ამ საგამოძიებო მოქმედების განხორციელების უფლება მხოლოდ ბრალდების მხარეს მიენიჭა. ასევე, კანონმდებლობით განიმარტა კომპიუტერული სისტემა, კომპიუტერული მონაცემები და შესაბამისი დეფინიციები ჩაიწერა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (შემდგ.სსსკ) მე-3 მუხლის 27-ე და 28-ე ნაწილებში. აღნიშნული განმარტებების თანახმად, კომპიუტერული სისტემა არის ნებისმიერი მექანიზმი ან ერთმანეთთან დაკავშირებული მექანიზმთა ჯგუფი, რომელიც პროგრამის მეშვეობით ავტომატურადამუშავებს მონაცემებს. ეს მექანიზმი შეიძლება იყოს პერსონალური კომპიუტერი, მობილური ტელეფონი და სხვა ნებისმიერი მოწყობილობა. ხოლო, კომპიუტერულ მონაცემად კანონი მიიჩნევს კომპიუტერულ სისტემაში დამუშავებისათვის ხელსაყრელი ნებისმიერი ფორმით გამოსახულ ინფორმაციას/პროგრამას, რომელიც უზრუნველყოფს კომპიუტერული სისტემის ფუნქციონირებას.

აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების პროცედურები 2014 წლის აგვისტოში შეიცვალა და ინფორმაციის ან დოკუმენტის გამოთხოვა შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის დამახასიათებელი წესითა და სტანდარტით. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარება კი შეუძლებელია ყველა კატეგორიის დანაშაულზე. კერძოდ, ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც გამოძიება დაწყებულია ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნა ხორციელდება განზრახ მძიმე ან/და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ფაქტზე. აგრეთვე, ზოგიერთი ნაკლებად მძიმე დანაშაულის საქმეზე, რომელთა ამომწურავ ჩამონათვალსაც შეიცავს სსსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი. ეს შეზღუდვა კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვის დროსაც ვრცელდება. შესაბამისად, ბრალდების მხარისათვის დაწესდა გარკვეული შეზღუდვები, რაც გამოიხატა საგამოძიებო ორგანოებისათვის ფარული საგამოძიებო მოქმედებების სტანდარტით ხელმძღვანელობის დავალებულებაში. ამდენად, კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვა არის ამოღების სპეციალური შემთხვევა, რომელიც დამოუკიდებელი საგამოძიებო მოქმედების სახით არის წარმოდგენილი¹ და ტარდება ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის დამახასიათებელი წესების გათვალისწინებით.

ასეთი საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების შესაძლებლობა თავიდანვე ჰქონდა მხოლოდ ბრალდების მხარეს. აღნიშნულის საპირისპიროდ, კანონი არ აძლევდა დაცვის მხარეს უფლებას, ბრალდების მხარისგან განსხვავებით, მოეპოვებინა კომპიუტერულ სისტემაში შენახული ინფორმაცია. შესაბამისად, როგორც იურიდიულ ლიტერატურაში განმარტავდნენ, თუ დაცვის მხარეს ჰქონდა ინფორმაცია, რომ კომპიუტერულ სისტემაში ინახებოდა საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, მას უნდა მიემართა შუამდგომლობით პროკურორისათვის, რომელიც, თავის მხრივ, მიმართავდა სასამართლოს შუამდგომლობით ამ ინფორმაციის გამოთხოვის თაობაზე.² ამდენად, დაცვის მხარეს კომპიუტერულ სისტემაში

1 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, გ. გიორგაძის რედაქტორობით, 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2015, 422.

2 საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, გ. გიორგაძის რედაქტორობით, 2015 წლის 1

ან კომპიუტერულ მონაცემთა შესანახ საშუალებაში დაცული ინფორმაციის მოპოვება შეეძლო მხოლოდ პროკურორის მეშვეობით.

ის ფაქტი, რომ დაცვის მხარეს არ ჰქონდა უფლება, მოეპოვებინა კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია, უარყოფითად იყო შეფასებული არაერთი იურისტისა თუ მკვლევარის მიერ. ასეთ არათანასწორ მიდგომას პროცესის მხარეების მიმართ გაუმართლებლად მიიჩნევდნენ და შეჯიბრებითობის პრინციპის მნიშვნელოვან დარღვევად აფასებდნენ.³

2. საქართველოში დამკვიდრებული განმარტებები და ტენდენციები

სასამართლო პრაქტიკაში კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვა ფართოდ იქნა განმარტებული. მოსამართლეთა დიდი ნაწილი თვლის, რომ ნებისმიერი ინფორმაცია, რაც კომპიუტერულ სისტემაში ინახება, წარმოადგენს სსსკ-ის 136-ე მუხლით დაცულ ობიექტს. შესაბამისად, სასამართლო პრაქტიკაში განიმარტა, რომ სსსკ-ის 136-ე მუხლი არის სპეციალური (საგამონაკლისო) ნორმა, რომელიც არეგულირებს კომპიუტერულ სისტემაში ან კომპიუტერულ მონაცემთა შესანახ საშუალებაში დაცული ინფორმაციის მოპოვების წესს, რისთვისაც საგამოძიებო მოქმედების „ამოღების“ ნაცვლად, უნდა ჩატარდეს „გამოთხოვა“⁴ განსხვავებულ მსჯელობას ავითარებს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე 2015 წლის განჩინებაში. მოსამართლის აზრით, სსსკ-ის 136-138-ე მუხლები ადგენს ისეთ დანაშაულთა გამოძიების საპროცესო წესებს, რომელთა ჩადენაც შესაძლებელია კომპიუტერული სისტემის გამოყენებით და არა ნებისმიერ ინფორმაციას, რაც შეიძლება კომპიუტერულ სისტემაში/საშუალებაში ინახებოდეს. შესაბამისად, მოსამართლის აზრით, აღნიშნული მუხლები ეხება მხოლოდ კომპიუტერული სისტემის მეშვეობით ჩადენილი დანაშაულის გამოძიებას, სადაც გამოყენებულია კომპიუტერული სისტემა. თუმცა, აღნიშნულ განჩინებას არ ჰქონია ტენდენციის სახე და სასამართლო პრაქტიკაშიც შესაბამისი ფართო გამოყენება ვერ ჰპოვა.⁵

სასამართლოები განმარტავენ, რომ კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვაზე მკაცრი და მაღალი სტანდარტის დაწესება განპირობებულია პირადი

ოქტომბრის მდგომარეობით, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2015, 423.

3 საქართველოს დემოკრატიული ინიციატივა, ანგარიში ადამიანის უფლებათა სამოქმედო გეგმის I და II თავების შესრულებასთან დაკავშირებით, 13-14, <http://bit.ly/2zLNmvH> [20.03.2019]; აგრეთვე, იხ. მტკიცებულებები სისხლის სამართლის პროცესში, თბილისი, 2016, 153-154, <http://bit.ly/2zCw7Q4> [20.03.2019]; აგრეთვე, იხ. დაცვის მხარის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვება სასამართლოს მეშვეობით, კვლევა და რეკომენდაციები, საქართველოს იურიდიული ფირმების ასოციაცია, თბილისი, 2015, 33, 35.

4 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1 გ/960-17, 19 ივლისი, 2017.

5 დაცვის მხარის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვება სასამართლოს მეშვეობით, კვლევა და რეკომენდაციები, საქართველოს იურიდიული ფირმების ასოციაცია, თბილისი, 2015, 25-27.

ცხოვრებისა და პერსონალური მონაცემების ხელშეუხებლობის მოტივით.⁶ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლეთა შეხედულებით, როდესაც საგამოძიებო ორგანოს წარმომადგენლები კომპიუტერულ სისტემაში დაცულ ინფორმაციის გამოითხოვენ, ეს ქმედება უნდა ჩატარდეს ისე, როგორც ფარული საგამოძიებო მოქმედება და არა ჩვეულებრივი საგამოძიებო მოქმედება. ამასთან, სასამართლომ დაადგინა, რომ ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებზე არ ვრცელდება ნებაყოფლობითობა, რადგან ამ შემთხვევაში ეს საგამოძიებო მოქმედება დაკარგავდა იმ სისხლისსამართლებრივ მნიშვნელობას, რასაც ემსახურება ინფორმაციის ფარულ რეჟიმში მოპოვება.⁷ ამდენად, სასამართლოები ყურადღებას ამახვილებენ მტკიცებულების ბუნებაზე და უთითებენ, რომ კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია გამოძიების მიერ მოპოვებული უნდა იქნეს ყველა შემთხვევაში სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 136-ე და 143²-143¹⁰ მუხლების მიხედვით.

თუმცა, ამავდროულად, მოსამართლეები განმარტავენ, რომ იმ შემთხვევაში, თუ გამოძიება დაწყებულია ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის ფაქტზე, საგამოძიებო ორგანოებმა ინფორმაცია უნდა მოიპოვონ სსსკ-ის 125-126-ე მუხლების საფუძველზე და ჩაატარონ დათვალეირება. შესაბამისად, სასამართლო თვლის, რომ თუ ბრალდების მხარეს დანაშაულის კატეგორია არ უწყობს ხელს კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვაში, მაშინ უნდა ჩატარდეს დათვალეირება და სწორედ ამ გზით უნდა მოხდეს საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვება. ამასთან, სასამართლო განმარტავს, რომ ეს პროცედურა არ უნდა დაემსგავსოს ინფორმაციის გამოთხოვას.⁸ ერთ-ერთ საქმეზე სააპელაციო სასამართლომ უარი უთხრა პროკურორს შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე იმ მოტივით, რომ ვიდეორჩანაწერის მოპოვებისას არ იყო დაცული საპროცესო მოთხოვნები. კერძოდ, კერძო პირის მიერ გამოძიებისათვის CD დისკზე არსებული ვიდეორჩანაწერის გადაცემის საფუძველი იყო გამოძიებლის მიმართვა და არა სასამართლოს განჩინება (ან პროკურორის დადგენილება გადაუდებელი აუცილებლობისას). სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ დაუშვებელია, გამოძიებლის მიმართვის საფუძველზე სსსკ-ის 136-ე მუხლით განსაზღვრული ინფორმაციის გამოთხოვა.⁹

ამდენად, საერთო სასამართლოებში დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაციის მისაღებად სასამართლო ბრალდების მხარეს სთხოვს რამდენიმე კრიტერიუმის დაცვას:

- პროკურორმა უნდა მოითხოვოს კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვა და არა „ამოღება“;
- პროკურორმა უნდა დაიცვას ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის დადგენილი რეჟიმი, მათ შორის, უნდა გაითვალისწინოს დანაშაულის კატეგორია;

6 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/1537-16, 4 ოქტომბერი, 2016.

7 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინებები: №1გ/118, 5 თებერვალი, 2015; №1გ/119, 7 თებერვალი, 2015; №1გ/548, 30 მარტი, 2016.

8 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/1537-16, 4 ოქტომბერი, 2016.

9 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/337-17, 9 მარტი, 2017.

- შუამდგომლობაში ბრალდების მხარემ სამართლებრივ საფუძვლად უნდა მიუთითოს კანონმდებლობის შესაბამისი ნორმები: სსსკ-ის 136-ე და 143²-143¹⁰ მუხლები.

ამდენად, მოსამართლე მოუწოდებს ბრალდების მხარეს, შუამდგომლობის აღძვრისას ყურადღება მიაქციოს მოსაპოვებელი ინფორმაციის სახესა და მისი მოპოვების პროცესუალურ წესებს.¹⁰

რაც შეეხება დაცვის მხარის შუამდგომლობებს, სასამართლო განმარტავდა, რომ კანონმდებლობით, დაცვის მხარეს არ ჰქონდა შესაძლებლობა, დაეყენებინა შუამდგომლობა კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვის თაობაზე, ვინაიდან კანონი ასეთ უფლებამოსილებას მხოლოდ პროკურორს ანიჭებდა.¹¹ ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ დაცვის მხარე მოითხოვდა კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაციის ამოღებას, როგორც წესი, ასეთი შუამდგომლობა არ კმაყოფილდებოდა და მოსამართლე უთითებდა, რომ კომპიუტერულ მონაცემთა შესანახ საშუალებებში დაცული ინფორმაციის მოპოვება უნდა მომხდარიყო გამოთხოვის გზით.

აგრეთვე, მოსამართლეები განმარტავდნენ, რომ ასეთი საგამოძიებო მოქმედების (გამოთხოვის) შუამდგომლობის ავტორიარ შეიძლება ყოფილიყო დაცვის მხარე.¹² თუმცა, დაცვის მხარეს სასამართლოები აძლევდნენ შესაძლებლობას, განეხორციელებინა დათვალიერება, თუ შუამდგომლობა სათანადოდ იყო დასაბუთებული.¹³ შესაბამისად, ძირითად შემთხვევებში, დაცვის მხარეს კომპიუტერულ სისტემაში დაცულ ინფორმაციაზე წვდომა ჰქონდა მხოლოდ დათვალიერების გზით. ერთი მხრივ, დაწესებული საკანონმდებლო შეზღუდვისა და მეორე მხრივ, პრაქტიკაში კომპიუტერული სისტემის ფართოდ განმარტების ფონზე, დაცვის მხარეს არ ჰქონდა შესაძლებლობა, მატერიალური სახით მოეპოვებინა ინფორმაცია (მაგალითად, CD დისკზე არსებული ჩანაწერები) და ცალკეულ შემთხვევებში, მხოლოდ დათვალიერების უფლებით სარგებლობდნენ.

თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, ვიდეოთვალის ჩანაწერები მიიჩნევა კომპიუტერულ სისტემაში დაცულ მონაცემებად, დაფიქსირდა გამონაკლისებიც, როდესაც სასამართლომ საპატრულო პოლიციის სამკერდე ვიდეოთვალისა და ავტომობილის ვიდეორეგისტრატორის მიერ დაფიქსირებული ავტომობილის გაჩერებისა და მისი დაკავების სრული ვიდეოჩანაწერი არ მიიჩნია კომპიუტერულ სისტემაში დაცულ ინფორმაციად. შესაბამისად, დაცვის მხარეს მისცა უფლება, განეხორციელებინა ამოღება.¹⁴

10 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/1497, 20 სექტემბერი, 2016.

11 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/1430, 6 სექტემბერი, 2016.

12 დაცვის მხარის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვება სასამართლოს მეშვეობით, კვლევა და რეკომენდაციები, საქართველოს იურიდიული ფორმების ასოციაცია, თბილისი, 2015, 23.

13 დაცვის მხარის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვება სასამართლოს მეშვეობით, კვლევა და რეკომენდაციები, საქართველოს იურიდიული ფორმების ასოციაცია, თბილისი, 2015, 21-24.

14 დაცვის მხარის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვება სასამართლოს მეშვეობით, კვლევა და რეკომენდაციები, საქართველოს იურიდიული ფორმების ასოციაცია, თბილისი, 2015, 23-24.

2.1. კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაციის დათვალიერება

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 125-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულის კვალის, ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენის შემთხვევის ვითარებისა და სისხლის სამართლის საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებების გარკვევის მიზნით, მხარეს უფლება აქვს, დაათვალიეროს შემთხვევის ადგილი, საცავი, სადგომი, სათავსი, გვამი, საგანი, დოკუმენტი ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი. დათვალიერება შეიძლება ჩატარდეს სამი სხვადასხვა რეჟიმის გამოყენებით: სასამართლოს წინასწარი ნებართვით, გადაუდებელი აუცილებლობის ვითარებაში ან მესაკუთრის (მფლობელის) წერილობითი თანხმობის საფუძველზე.

საინტერესო განმარტებები აქვთ მოსამართლეებს დათვალიერების დროს საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, დათვალიერების დროს ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩამტარებელ პირს უფლება აქვს, ამოიღოს დათვალიერების შედეგად აღმოჩენილი საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება თუ ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი. თუმცა, ასეთი დათქმა არ მიემართება ისეთ შემთხვევებს, რომლებიც ეხება კომპიუტერული სისტემის ან კომპიუტერულ მონაცემთა შესანახი საშუალებების დათვალიერებას. ამდენად, როდესაც მოსამართლე გასცემს დათვალიერების ნებართვას, ავტომატურად ეს ნებართვა ვრცელდება დათვალიერების ჩატარების დროს განხორციელებულ ამოღებაზეც.

თუმცა, საგამოძიებო კოლეგია განმარტავს, რომ ასეთივე დაშვება ვერ გავრცელდება კომპიუტერული მონაცემის სახით არსებული ინფორმაციის „ამოღებაზე“. მოსამართლეები ბრალდების მხარეს მოუწოდებენ, რომ იმ შემთხვევაში, თუ დაგეგმილ დათვალიერებას, პერსპექტივაში, შესაძლებელია, თან სდევდეს კომპიუტერული მონაცემების მოპოვების აუცილებლობაც, პროკურორმა სასამართლოს წინაშე უნდა იშუამდგომლოს როგორც დათვალიერების, ისე ინფორმაციის გამოთხოვის თაობაზე.¹⁵

საინტერესო განმარტება აქვს სასამართლოს კანონდარღვევით მოპოვებული ინფორმაციის დათვალიერებასთან დაკავშირებით. მოცემულ საქმეში ვიდეოჩანაწერი გამოძიებას ნებაყოფლობით წარუდგინა მოწმემ. პროკურორმა სასამართლოს მიმართა შუამდგომლობით, „ნებაყოფლობით წარდგენილი“ ინფორმაციის დათვალიერებაზე ნებართვის გაცემის თაობაზე. საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლემ აღნიშნა, რომ ინფორმაცია, რომლის დათვალიერების ნებართვასაც ითხოვდა პროკურორი, არ იყო მოპოვებული საპროცესო ნორმების მოთხოვნათა დაცვით. გამოძიებამ ეს ინფორმაცია მოიპოვა მოწმის მიერ ნებაყოფლობით წარდგენის გზით და საქმეზე დაამაგრა დათვალიერების ოქმით, თუმცა სასამართლო უთითებს, რომ DVD დისკის ნებაყოფლობით წარდგენა არ იყო მისი მოპოვების კანონიერი გზა და აუცილებელი იყო გამოძიებას ეხელმძღვანელა კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვის წესებით. ამდენად, მოსამართლე აკეთებს დასკვნას, რომ სასამართლოს მიერ ნებართვის გაცემა ისეთი ინფორმაციის დათვალიერების ჩატარებაზე, რომელიც მოპოვებულია კანონის არსებითი დარღვევით, ეწინააღმდეგება კანონიერების პრინციპს და სასამართლო არ

15 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/1497, 20 სექტემბერი, 2016.

არის უფლებამოსილი, დააკმაყოფილოს კანონის არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების დასათვალისწინებლად განჩინების გაცემის თხოვნა.¹⁶

2.2. კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაციის ნებაყოფლობით გადაცემა

საინტერესოა, რომ პრაქტიკაში დღის წესრიგში დადგა კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაციის გამოძიების ორგანოებისათვის ნებაყოფლობით გადაცემის საკითხი. როგორც სასამართლოები განმარტავენ, 1961 წლის სისხლის სამართლის სამართლის საპროცესო კოდექსისგან განსხვავებით, ნებაყოფლობით წარმოდგენა, როგორც საგამოძიებო ან საპროცესო მოქმედება, არ არსებობს. შესაბამისად, მოქმედი კანონმდებლობა არ იცნობს საგამოძიებო მოქმედებას სახელწოდებით - „ნებაყოფლობითი წარმოდგენა.“ მოსამართლე უთითებს, რომ თუ ინფორმაციის შემცველი ობიექტის გამოძიებისათვის გადაცემა ხდება ნებაყოფლობით, გამოძიებელმა ეს უნდა გააფორმოს კონკრეტული საგამოძიებო მოქმედების ოქმით ან საგამოძიებო მოქმედების სპეციფიკის გათვალისწინებით უნდა დაექვემდებაროს სასამართლოს კონტროლს.¹⁷

2017 წლის 16 თებერვლის №1/552-17 განჩინებაში ნათქვამია: ნაცვლად იმისა, რომ დაცვის მხარეს მოეპოვებინა სასამართლოს განჩინება მობილურ ტელეფონში შენახული ინფორმაციის გამოთხოვის შესახებ, მან პირდაპირ მიმართა მფლობელს და ისე მოიპოვა ჩანაწერი, რაც ეწინააღმდეგება სსსკ-ის 136-ე მუხლის მოთხოვნებს. ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის განსაზღვრული წესები, ფაქტობრივად, გამორიცხავს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესაძლებლობას კომუნიკაციის ერთი მხარის თანხმობის პირობებში, რის გამოც, ყველა შემთხვევაში, საკითხის სპეციფიკიდან გამომდინარე, დაცული უნდა იყოს მაღალი სტანდარტი და სასამართლო კონტროლის შესაძლებლობა.

3. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 27 იანვრის გადაწყვეტილების კნელიზი

სსსკ-ის 136-ე მუხლის კონსტიტუციურობის საკითხზე იმჯგვლა საკონსტიტუციო სასამართლომ, რომელმაც შეაფასა ნორმის კონსტიტუციურობა საქართველოს კონსტიტუციის მე-40 მუხლის მე-3 პუნქტთან და 42-ე მუხლის პირველ და მე-3 პუნქტებთან მიმართებით (კონსტიტუციის 2018 წლის 16 დეკემბრამდე მოქმედი რედაქცია).

¹⁶ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/109, 25 იანვარი, 2017.

¹⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/109, 25 იანვარი, 2017.

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, მართალია, სსსკ-ის 136-ე მუხლი პირდაპირ არ უთითებს დაცვის მხარისათვის შესაბამისი შუამდგომლობის დაყენების შეზღუდვაზე, თუმცა ვინაიდან ამგვარი შუამდგომლობის წარდგენის სპეციალური სუბიექტი ამომწურავად არის განსაზღვრული კანონით, ცალსახად ჩანს კანონმდებლის ნება, აღნიშნული უფლებამოსილების მხოლოდ ბრალდების მხარისათვის მინიჭების თაობაზე.¹⁸ ამასთან, სასამართლო ასკვნის, რომ ასეთი რეგულაციით იქმნება ისეთი საპროცესო რეალობა, სადაც დაცვის მხარეს არ აქვს შესაძლებლობა, ბრალდების მხარეს დაუპირისპიროს დასაბუთებული კონტრარგუმენტები და წარადგინოს ბრალდებულის გამამართლებელი მტკიცებულებები. ამასთან, მოსამართლეები თვლიან, რომ დაცვის მხარის მიერ კომპიუტერული მტკიცებულებების მოპოვება სრულად უკავშირდება ბრალდების მხარის „კეთილ ნებას“.¹⁹

სასამართლოსთვის გაურკვეველია, რა ლეგიტიმურ მიზანს შეიძლება ემსახურებოდეს დაცვის მხარისათვის სასამართლოს წინაშე შუამდგომლობის დაყენებისა და გამამართლებელი მტკიცებულებების მოპოვების შესაძლებლობის ჩამორთმევა, მაშინ, როდესაც კანონმდებლობა დაცვის მხარეს ანიჭებს ჩხრეკისა და ამოღების უფლებას, რომელიც, ცალკეულ შემთხვევებში, უფრო მაღალი ინტენსივობით შეიძლება ქმნიდეს მესამე პირთა პირად ცხოვრებასა თუ კერძო სფეროში ჩარევის საფრთხეს.²⁰

ამდენად, სასამართლო არაკონსტიტუციურად აფასებს იმ რეგულაციის ნორმატიულ შინაარსს, რომელიც დაცვის მხარეს უზღუდავს უფლებას, პროკურორისაგან დამოუკიდებლად მოპოვოს კომპიუტერულ სისტემაში შენახული ინფორმაცია.

4. როგორ განვითარდა სასამართლო პრაქტიკა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების შემდეგ, მართალია, საერთო სასამართლოებმა დაიწყეს დაცვის მხარისათვის კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვის კანონიერებაზე მსჯელობა, თუმცა, მიუხედავად ამისა, პრაქტიკა უჩვეულოდ განვითარდა. თავდაპირველად მნიშვნელოვანია, ყურადღება გამახვილდეს მოსამართლეთა მხრიდან საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების განმარტების პრაქტიკაზე, რომელიც საერთო სასამართლოებში დამკვიდრდა. ძირითადად, მოსამართლეთა მიდგომა

18 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება „საქართველოს მოქალაქეები ნადია ხურციძე და დიმიტრი ლომიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 27 იანვარი, 2017, №1/1/650,699, 12.

19 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, „საქართველოს მოქალაქეები ნადია ხურციძე და დიმიტრი ლომიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 27 იანვარი, 2017, №1/1/650,699, 20.

20 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, „საქართველოს მოქალაქეები ნადია ხურციძე და დიმიტრი ლომიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 27 იანვარი, 2017, №1/1/650,699, 22.

ერთვაროვანია, თუმცა დაფიქსირდა გამონაკლისებიც, რომელსაც პრაქტიკაში ფართოდ დანერგვა და გამოყენება არ მოჰყოლია.

კერძოდ, უმეტესად, მოსამართლეთა მიდგომა ეფუძნება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სწორ ანალიზს და მიუთითებენ, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა მხოლოდ საგამოძიებო მოქმედების-ინფორმაციის გამოთხოვის თაობაზე სასამართლოში შუამდგომლობის წარდგენის უფლებამოსილების მქონე სუბიექტთა კონტექსტში²¹ და საკონსტიტუციო სასამართლოს არაკონსტიტუციურად არ უცვნიას სსსკ-ის 136-ე მუხლების პირველი და მე-3 ნაწილები მთლიანად. სასამართლოს განმარტებით, არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი მხოლოდ მუხლის ნორმატიული შინაარსი, ხოლო სხვანორმატიული შინაარსი, მათ შორის, პროკურორისათვის შეზღუდვების დაწესება, დღეის მდგომარეობით კონსტიტუციურ ძალას ინარჩუნებს.²² ამ შეხედულებების გარდა, დაფიქსირდა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების უკიდურესად წინააღმდეგობრივი განმარტებები.

უფრო კონკრეტულად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს ერთ-ერთ განჩინებაში, რომელიც შემდგომ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინებაშიც არის ასახული, მითითებულია, რომ დაცვის მხარე უფლებამოსილია, შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს სსსკ-ის 136-ე მუხლით გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების მოთხოვნით. თუმცა, ამავდროულად, სასამართლო განმარტავს, რომ ვინაიდან ამ ინფორმაციის მოპოვებაზე ვრცელდება ფარული საგამოძიებო მოქმედების დებულებები, დაცვის მხარეს არ აქვს უფლება, მოითხოვოს აღნიშნული ინფორმაცია.²³ ამდენად, მართალია, სასამართლომ აღიარა დაცვის მხარის უფლება, მოიპოვოს კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია, თუმცა პრაქტიკულად უარი უთხრა, ამ უფლების რეალიზებაზე.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს ამ მსჯელობას არ დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგია და დაცვის მხარის საჩივარი, გამოთხოვის ჩასატარებლად ნებართვის გაცემის თაობაზე, დააკმაყოფილა. მეორე მხრივ, საინტერესოა კიდევ ერთი განჩინება, რომელიც, ასევე არ გამხდარა სასამართლოებში უპირატესად დამკვიდრებული ტენდენციის შეცვლის საფუძველი. ამ გადაწყვეტილებით, სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიის მოსამართლემ განმარტა, რომ ნორმის ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობა თვით ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობის ტოლფასია, შესაბამისად, მოსამართლის მოსაზრებით, არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი და ძალადაკარგულად გამოცხადდა სსსკ-ის 136-ე მუხლის პირველი და მე-4 ნაწილები მთლიანად. გარდა ამისა, საგამოძიებო კოლეგია აღნიშნავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ეს საგამოძიებო მოქმედება დაუბრუნდა თავის კუთვნილ ნიშნულს, ვინაიდან ინფორმაციისა და დოკუმენტის გამოთხოვის არსებული პროცედურა არასოდეს წარმოადგენდა ფარულ საგამოძიებო მოქმედებას, ამიტომ არასწორი იყო ამ საგამოძიებო მოქმედებაზე ფარული საგამოძიებო მოქმედების დებულებების გავრცელება. სასამართლომ მიუთითა:

21 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/263-17, 22 თებერვალი, 2017.

22 ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/289, 16 ივნისი, 2017.

23 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/334-17, 7 მარტი, 2017.

„მართალია, ინფორმაციისა და დოკუმენტის გამოთხოვა, შეიძლება ზღუდავდეს კერძო საკუთრებას, მფლობელობას ან პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, მაგრამ არა იმ დოზითა და სტანდარტით, როგორც ამას ადგილი აქვს ფარული საგამოძიებო მოქმედებების დროს“.

ამ მსჯელობის ფონზე, მოსამართლემ დაადგინა, რომ ინფორმაციის გამოთხოვა, თავისი ბუნებით, წარმოადგენს ჩვეულებრივ საგამოძიებო მოქმედებას და არა ფარულ საგამოძიებო მოქმედებას. შესაბამისად, ინფორმაციის გამოთხოვისას მხარეებმა აღარ უნდა იხელმძღვანელონ სსსკ-ის 136-ე მუხლის მე-4 ნაწილის დათქმით (ვინაიდან აღარ არსებობს, ძალადაკარგული და არაკონსტიტუციურია) და ფარული საგამოძიებო მოქმედების დებულებებით.²⁴ მიუხედავად ამ გამონაკლისი მიდგომისა, გაბატონებული შეხედულებით, ბრალდების მხარეს კვლავ არ აქვს უფლება, კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია მოიპოვოს ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის მიკუთვნიებული წესის უგულებელყოფით.²⁵ უფრო კონკრეტულად კი, ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზე (გარდა, გამონაკლისებისა) ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების, მათ შორის, კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვის უფლება ბრალდების მხარეს არც ჰქონდა და არც ახლა აქვს.²⁶

შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების შემდეგაც ბრალდების მხარე კვლავ იმ წესებით ხელმძღვანელობს და სასამართლოც იმავე კრიტერიუმების დაცვას სთხოვს პროკურორს, როგორც ეს იყო ამ გადაწყვეტილების მიღებამდე. ამ მხრივ, ბრალდების მხარესთან მიმართებით კანონმდებლობისა და პრაქტიკის მიდგომები, ძირითადად, არ შეცვლილა. მართალია, ცალკეულ შემთხვევებში, ბრალდების მხარის შეზღუდვებს, მოიპოვოს ინფორმაცია ყველა კატეგორიის დანაშაულზე, მოსამართლეები გაუმართლებლად მიიჩნევენ, თუმცა ამას კანონმდებლობის ხარვეზად აფასებენ. კერძოდ, მოსამართლის შეხედულებით, გამოძიებას არ უნდა ეწეოდეს ხელი მტკიცებულებების მოპოვებაში საკანონმდებლო ბაზის გაუმართაობის გამო, თუმცა, ამავდროულად მიიჩნევენ, რომ სასამართლო ვალდებულია, დაიცვას კანონმდებლობის მოთხოვნები. აქედან გამომდინარე, მოსამართლის შეფასებით, კანონის ავკარგიანობის შეფასება და გამოსავლის მოძებნა კანონის გვერდის ავლით ან არასწორად განმარტების ხარჯზე, არ შედის სასამართლოს კომპეტენციაში.²⁷ მოსამართლემ ამგვარი განმარტება გააკეთა იმ კონტექსტში, რომ ბრალდების მხარეს არ აქვს შესაძლებლობა, ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზე (თუ არ არსებობს გამონაკლისი შემთხვევები) გამოითხოვოს ინფორმაცია კომპიუტერული სისტემიდან.

სასამართლო განჩინებებში ბრალდების მხარე უკმაყოფილებას გამოთქვამს იმის გამო, რომ დაცვის მხარეს აქვს შესაძლებლობა, კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაცია მოიპოვოს ყველა კატეგორიის დანაშაულის საქმეზე, ხოლო პროკურორი ასეთივე უფლებით ვერ სარგებლობს. შესაბამისად, პროკურორები უთითებენ, რომ დღეის მდგომარეობით, დაცვის მხარეს შეუძლია ინფორმაციის გამოთხოვა საგამოძიებო მოქმედებებისათვის დადგენილი

24 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/757, 2 ივნისი, 2017.

25 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/858-17, 21 ივნისი, 2017.

26 თბილისის საქალაქო სასამართლოს განჩინება, №1/552-17, 16 თებერვალი, 2017.

27 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/109, 25 იანვარი, 2017.

ზოგადი წესით და სასამართლოს შუამდგომლობით მიმართავს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულზეც.²⁸ საინტერესოა, რომ დაცვის მხარის მიერ ინფორმაციის მოპოვებასთან დაკავშირებით არ არსებობს ერთიანი პოზიცია საერთო სასამართლოებში.

კერძოდ, საქალაქო/რაიონული სასამართლოს მოსამართლეები განმარტავენ, რომ კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვაზე კვლავ ვრცელდება ფარული საგამოძიებო მოქმედების დებულებები, იმ განსხვავებით, რომ სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებით სარგებლობს დაცვის მხარეც. ამასთან, სასამართლოს მიაჩნია, რომ დაცვის მხარისათვის მინიჭებული ამ უფლების რეალიზება უნდა განხორციელდეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზოგადი დებულებებით.²⁹ საინტერესო მსჯელობაა ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს განჩინებებში. კერძოდ, სასამართლო განჩინებებში გაკეთებულია დასკვნა, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელებისათვის კანონმდებლის მიერ დაწესებული სტანდარტი, რაც დაკავშირებულია შუამდგომლობის საიდუმლო საქმის წარმოების პრინციპების დაცვით წარდგენასა და განხილვასთან, არ შეიძლება გავრცელდეს დაცვის მხარეზე.³⁰

განსხვავებულ განმარტებებს ვკითხულობთ ერთ-ერთი საქალაქო სასამართლოს განჩინებაში, რომლის თანახმად, დაცვის მხარეს ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებთან დაკავშირებით არანაირი უფლებამოსილება არ გააჩნია, თუმცა, ამავდროულად საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, დაცვის მხარე ასეთი ინფორმაციის მოპოვების დროს შეზღუდულია დანაშაულის კატეგორიებით.³¹ აღნიშნულ მიდგომას იზიარებენ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიაში. სააპელაციო სასამართლოს განმარტებების თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება და მოქმედი კანონმდებლობა არცერთ მხარეს არ აყენებს უპირატეს მდგომარეობაში, შესაბამისად, ორივე მხარისათვის თანაბრად არის დაწესებული შეზღუდვები და ნებართვები, როდესაც ხდება კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაციის მოპოვება.³² ამდენად, სასამართლოს განმარტებით, ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულზე ინფორმაციის გამოთხოვის შუამდგომლობით სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებით ვერ ისარგებლებს ვერც დაცვის მხარე.³³

იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოძიება დაწყებულია ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის ფაქტზე, ინფორმაცია მოპოვებული უნდა იქნას სსსკ-ის 125-ე და 126-ე მუხლების საფუძველზე და ჩატარდეს დათვალიერება.³⁴ როგორც გადაწყვეტილებებშია მითითებული, დათვალიერების ჩატარების შედეგად გაირკვევა, დანაშაულის ფაქტს ჰქონდა თუ არა ადგილი

28 მაგალითად, პროკურორი ამის შესახებ უთითებს რამდენიმე სააპელაციო საჩივრაში, რომელიც შემდგომ სააპელაციო სასამართლოს განჩინებებში არის ასახული. იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინებები: 2017 წლის 21 ივნისის №1გ/859-17 განჩინება, 2017 წლის 20 ივლისის №1გ/975-17 განჩინება, 2017 წლის 2 ივნისის №1გ/757 განჩინება.

29 ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს განჩინებები: 9 მაისი, 2017, 19 მაისი, 2017.

30 ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს განჩინებები: 28 მარტი, 2017, 18 მაისი, 2017.

31 ფოთის საქალაქო სასამართლოს განჩინება, 29 მარტი, 2017.

32 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/858-17, 21 ივნისი, 2017.

33 თბილისის სააპელაციოს სასამართლოს განჩინება, №1გ/975-17, 20 ივლისი, 2017.

34 თბილისის სააპელაციოს სასამართლოს განჩინება, №1გ/975-17, 20 ივლისი, 2017.

ან/და მასზე აღბეჭდილი ინფორმაცია არის თუ არა კავშირში სისხლის სამართლის საქმისათვის მნიშვნელოვან გარემოებებთან.³⁵ ამდენად, უპირატესად დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, მიუხედავად დაცვის მხარის შესაძლებლობისა, მოიპოვოს კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია, იგი ვალდებულია, ყურადღება მიაქციოს დანაშაულის კვალიფიკაციას, რაც ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის არის დამახასიათებელი.

სააპელაციო სასამართლო დამატებით განმარტავს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ, დაცვის მხარეს უფლებამოსილების მინიჭებასთან ერთად დააკისრა ვალდებულება, მოერიდოს მესამე პირთა პირად ცხოვრებასა და კერძო საკუთრებაში ჩარევის საფრთხის შექმნას. სასამართლო უთითებს, რომ დაცვის მხარის ეს ვალდებულება შუამდგომლობის დასაბუთებულობის ხარისხით გაიზომება.³⁶

ამასთან, სასამართლოს განმარტებით, მტკიცებულების მოპოვების შესახებ შუამდგომლობა უნდა ეფუძნებოდეს გარკვეულ ობიექტურ ინფორმაციას, ვინაიდან დასაბუთებული საფუძვლის გარეშე კომპიუტერული ინფორმაციის გადაცემა დაუშვებელია. შესაბამისად, სასამართლო დაცვის მხარეს მიუთითებს, რომ გაითვალისწინოს ვიდეოჩანაწერის თვისებრივი მახასიათებლები მესამე პირების შესახებ ინფორმაციის არსებობის თაობაზე და განსაკუთრებული დასაბუთების პირობებში მოიპოვოს ამ სახის ინფორმაცია. ამდენად, სასამართლოს შეფასებით, კომპიუტერულ სისტემაში უხვად არის წარმოდგენილი ადამიანის პერსონალური მონაცემები, თუმცა მყარი დასაბუთების პირობებში, როდესაც ამ ინფორმაციას აქვს ღირებულება სისხლის სამართლის საქმისათვის, შესაძლებელია, პირად ცხოვრებასა თუ კერძო საკუთრებაში ჩარევა.³⁷ შესაბამისად, სასამართლო შუამდგომლობის წარდგენისას დაცვის მხარეს, ძირითადად, ქვემოთ მითითებული კრიტერიუმების დაცვას სთხოვს:

- შუამდგომლობა დაყენებული უნდა იყოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული რეგულაციის ფარგლებში (სსსკ-ის 136-ე მუხლი);
- შუამდგომლობაში მითითებული/დასაბუთებული უნდა იყოს, რომ გამოსათხოვი ინფორმაცია ნამდვილად არსებობს და ინახება კომპიუტერულ მონაცემთა ბაზაში. მაგალითად, ვიდეოკამერების გამოსახვის შემთხვევაში დაცვის მხარემ უნდა წარმოადგინოს ინფორმაცია, განლაგებულია თუ არა კამერები შესაბამის მონაკვეთზე, ახორციელებს თუ არა კამერები კონტროლს და არის თუ არა ისინი მუშა მდგომარეობაში;
- ცალკეულ შემთხვევებში მოსამართლე ადვოკატს მიუთითებს, რომ კამერების მაკონტროლებელი ორგანოდან/უფლებამოსილი პირისგან გამოითხოვოს ინფორმაცია, ახორციელებს თუ არა ვიდეოკამერა ჩაწერასა და მონაცემთა ფიქსაციას.³⁸
- გამოსათხოვი ინფორმაცია უნდა წარმოადგენდეს დაცვის მხარისათვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას, რომელსაც საქმეზე ექნება მტკიცებულებითი მნიშვნელობა.

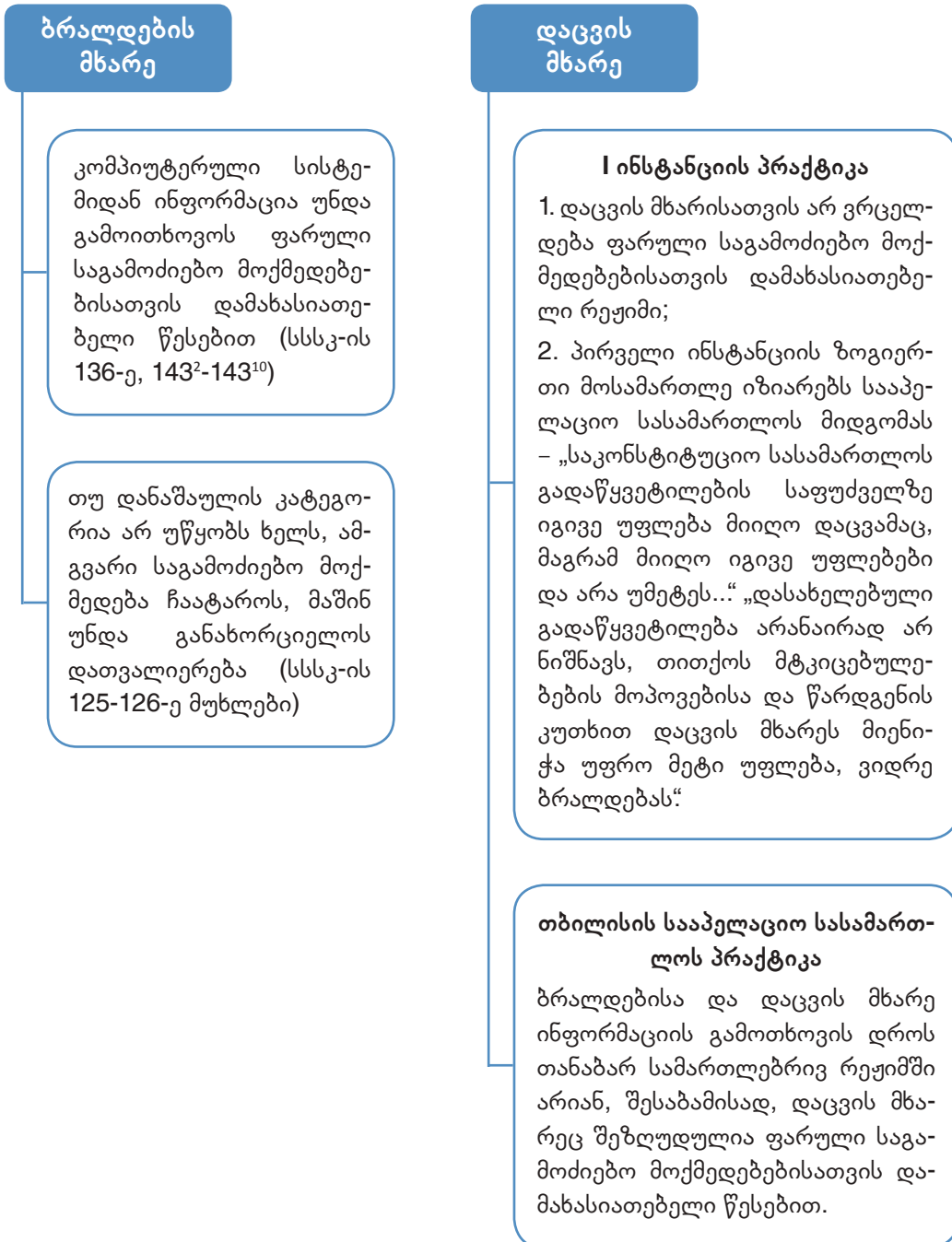
35 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/858-17, 21 ივნისი, 2017.

36 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/406-17, 21 მარტი, 2017.

37 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განჩინება, №1გ/536-17, 13 აპრილი, 2017.

38 ქუთაისის საქალაქო სასამართლოს განჩინება, №11/ა-117, 18 მაისი, 2017.

მოცემული დიაგრამა ასახავს სასამართლოს მიდგომებს კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვასთან დაკავშირებით.

დასკვნა

ამდენად, არსებული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის გათვალისწინებით, კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია ყოველთვის მოპოვებული უნდა იქნას სსსკ-ის 136-ე და 143²-143¹⁰-ე მუხლების მიხედვით. თუმცა, როდესაც გამოძიება დაწყებულია ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩადენის ფაქტზე, კომპიუტერულ მონაცემებთან დაკავშირებული ინფორმაციის მოპოვება შესაძლებელია სსსკ-ის 125-126-ე მუხლების საფუძველზე დათვალერების ჩატარების გზით. იმისთვის, რომ შეჯიბრებითობა და თანასწორობა ორივე მხარისათვის თანაბრად იყოს ხელმისაწვდომი, მნიშვნელოვანია, რომ მტკიცებულებების მოპოვების დროს მხარეებს თანაბარი/ერთნაირი შესაძლებლობები და უფლებამოსილებები ჰქონდეთ.

თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპი ირღვევა მაშინ, როდესაც კანონმდებლობა ან პრაქტიკა ერთ მხარეს უპირატეს მდგომარეობაში აყენებს და მეორე მხარეს მსგავსი ხასიათის მოქმედებებთან დაკავშირებით არასაკმარის ბერკეტებს ანიჭებს.

ვფიქრობთ, კომპიუტერული სისტემიდან ინფორმაციის გამოთხოვა არ შეიცავს პერსონალურ მონაცემებს იმ დოზითა და ხარისხით, რომ მათზე ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის დამახასიათებელი მაღალი სტანდარტი გავრცელდეს და დანაშაულის კატეგორიებით იყოს შეზღუდული. მით უმეტეს, იმის გათვალისწინებით, რომ ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზე ზოგჯერ მხოლოდ კომპიუტერულ სისტემაში შენახული მონაცემები არის ერთ-ერთი მთავარი და გადაამწყვეტი მტკიცებულება, რომლის მოპოვების დროსაც მხარეებს მნიშვნელოვანი დაბრკოლებები ექმნებათ.

შედეგად, ზიანდება არა მხოლოდ დანაშაულის გამოძიებისა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის ინტერესები, არამედ დაცვის მხარის უფლება, მოიპოვოს და სასამართლოს წარუდგინოს ბრალდებულის გამამართლებელი მტკიცებულებები. ამ საკითხების მოწესრიგება საჭიროებს საკანონმდებლო ცვლილებებს, რომლის საფუძველზეც, კომპიუტერული მონაცემებიდან ინფორმაციის გამოთხოვა დამოუკიდებელი საგამოძიებო მოქმედების სახით უნდა განისაზღვროს. შესაბამისად, მასზე არ უნდა გავრცელდეს ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის დამახასიათებელი სტანდარტი. სწორედ ამგვარი საკანონმდებლო რეგულირება მისცემს ორივე მხარეს თანაბარ შესაძლებლობას, მოიპოვოს კომპიუტერულ სისტემაში დაცული ინფორმაცია ყველა კატეგორიის დანაშაულის საქმეზე.